

Nota van Antwoord

Zienswijzen op ontwerpbesluiten

Proefboring t.b.v. gaswinning

ten noorden van Schiermonnikoog

Mei 2016

Inleiding

De ontwerpbesluiten ten behoeve van de proefboring(en) ten behoeve van gaswinning ten noorden van Schiermonnikoog, te weten de ontwerp-Natuurbeschermingswetvergunning en de ontwerp-omgevingsvergunning, hebben van 21 november 2014 tot en met 2 januari 2015 ter inzage gelegen bij de gemeente Schiermonnikoog. Alle stukken zijn ook beschikbaar gesteld via www.bureau-energieprojecten.nl. In genoemde periode is eenieder in de gelegenheid gesteld om zienswijzen in te dienen ten aanzien van deze ontwerpbesluiten.

Op 2 december 2014 is in Het Dorpshuis van Schiermonnikoog een openbare inloopbijeenkomst georganiseerd om nadere informatie te geven over het project. Daarbij is tevens de mogelijkheid geboden om mondeling zienswijzen naar voren te brengen.

In het kader van de terinzagelegging van de ontwerpbesluiten voor de proefboring(en) ten behoeve van gaswinning ten noorden van Schiermonnikoog zijn twee reacties en achttien zienswijzen ingediend.

De 2 reacties zijn afkomstig van de Gemeente Schiermonnikoog en van de Provincie Fryslân. De zienswijzen zijn afkomstig van 14 burgers en van 4 organisaties.

Deze vier organisaties zijn:

1. Natuurmonumenten
2. Nationaal Park Schiermonnikoog
3. Vissersverenigingen Hulp in Nood en Ons Belang
4. Energiecoöperatie De Sintrale Schiermonnikoog

Deze Nota van Antwoord betreft een inhoudelijke reactie op thema's die worden genoemd in al deze zienswijzen. De beantwoording geschiedt dus niet per zienswijze, maar per inhoudelijk thema. Daarbij wordt bij elk thema wel aangegeven welke reactie en/of zienswijze daarop betrekking heeft. De daarbij gehanteerde nummering komt overeen met de nummering zoals opgenomen in de inspraak- en reactiebundel voor dit project¹.

Aspecten die specifiek raken aan de ontwerp-Natuurbeschermingswetvergunning dan wel aan de ontwerp-omgevingsvergunning, worden tevens geadresseerd in het betreffende besluit.

De onderscheiden thema's zijn:

1. Gevolgde procedure
2. Landschappelijke impact
3. Natuur
4. Omgevingsfactoren
5. Energiebeleid
6. Effect op lokale economie
7. Winningsfase

De thema's 1 t/m 6 hebben betrekking op de proefboring, thema 7 heeft betrekking op zaken die pas aan de orde zijn in de besluitvorming over een eventuele gaswinning. In de tabel wordt per zienswijze aangegeven op welk besluit deze betrekking heeft en of de zienswijze heeft geleid tot wijziging van een ontwerpbesluit. De Nb-wetvergunning wordt daarbij afgekort tot "Nbv" en de Omgevingsvergunning tot "Ov". Als de zienswijze geen van beide ontwerpbesluiten betreft is dit in de tabel aangegeven als "geen" (dit geldt bijv. voor zienswijzen die de winningsfase betreffen).

Per 4 december 2015 is de bedrijfsnaam GDF SUEZ E&P Nederland B.V. gewijzigd in ENGIE E&P Nederland B.V. In deze Nota van Antwoord zal de bedrijfsnaam GDF SUEZ E&P Nederland B.V. (hierna: GDF SUEZ) gebruikt worden wanneer het gaat om de periode vóór 1 januari 2016, in andere gevallen zal ENGIE E&P Nederland B.V. (hierna: ENGIE) gebruikt worden.

¹ Inspraak- en reactiebundel Zienswijzen en reacties op Ontwerpbesluiten 'PROEFBORING TEN BEHOEVE VAN GASWINNING TEN NOORDEN VAN SCHIERMONNIKOOG', inspraakpunt Bureau Energieprojecten, januari 2015

1. Gevolgde procedure			Heeft betrekking op welk besluit?	Heeft geleid tot wijziging?
Nummers: R01, Z0001, Z0004, Z0005, Z0008, Z0009, Z0015, Z0016 en Z0017.				
1.1	Door de zienswijze-procedure samen te laten vallen met de drukke decemberperiode was er weinig tijd om de stukken te lezen en tot een zienswijze te komen. Gevraagd is om verlenging van de termijn.	Bij de vaststelling van de terinzageleggingstermijn is gehandeld conform de Algemene wet bestuursrecht (hierna: Awb) alsmede de Algemene termijnenwet. De in de Awb gestelde termijn van 6 weken wordt aangemerkt als zijnde een termijn van orde. In de Awb is reeds onderkend dat in de periode van terinzagelegging ook andere activiteiten kunnen plaatsvinden, juist daarom is een termijn van 6 weken vastgesteld voor het indienen van een zienswijze. Mede vanwege een eventuele precedentwerking, heeft de Minister van EZ verlenging van de termijn van terinzagelegging dan wel het overdoen van de terinzagelegging, niet opportuun geacht.	Nbv + Ov	nee
1.2	Het ontwerpbesluit gaat uit van een tijdelijk platform op 5 km afstand, terwijl dit alternatief in de startnotitie al was afgefallen.	In de startnotitie werd uitgegaan van één boorlocatie voor beide boringen op 7,2 afstand van Schiermonnikoog. In beide gevallen zou de boortoren dan ca. 4 maanden op deze locatie aanwezig zijn. Uit de zienswijzen op de startnotitie kwam naar voren dat zichthinder door een (al dan niet tijdelijk) platform als belangrijk wordt ervaren. Om de periode van zichthinder te beperken, gaan de ontwerpbesluiten uit van een boorlocatie voor de eerste proefboring op 5,4 km. De boorlocatie voor de eventuele tweede proefboring is gebleven op 7,2 km afstand van Schiermonnikoog.	Nbv + Ov	nee
1.3	Zolang de voorraad aardgas strekt, zullen de beschermde natuurwaarden in het Waddengebied aangetast worden. De natuurwaarde van Schiermonnikoog, waar je kunt lopen langs zee zonder zicht op menselijke activiteit, dient hoger gewaardeerd te worden. Hoe verhouden de diverse	Het gaat in dit geval om één of eventueel twee voorgenomen proefboringen naar aardgas in en, voor wat betreft een eventuele tweede proefboring, buiten het Natura 2000-gebied Noordzeekustzone bij Schiermonnikoog. De effecten van deze proefboringen op Natura 2000-gebieden – op en rond Schiermonnikoog gaat het in het bijzonder om de gebieden	Nbv	nee

	<p>maatregelen (vanuit EZ) ter bescherming van de natuur rondom Schiermonnikoog zich tot het toestaan van (een proefboring t.b.v.) gaswinning in hetzelfde gebied?</p>	<p>Duinen Schiermonnikoog, Noordzeekustzone en Waddenzee – zijn getoetst op grond van de Nb-wet. Omdat significante negatieve effecten niet op voorhand konden worden uitgesloten, heeft de initiatiefnemer een passende beoordeling uitgevoerd. Het bevoegd gezag (EZ) heeft de effecten van deze proefboringen getoetst aan de instandhoudingsdoelstellingen van de betrokken Natura 2000-gebieden. De Staatssecretaris van EZ heeft op basis van de vergunningaanvraag en het onderliggende onderzoek (passende beoordeling) besloten dat de vergunning op grond van de Nb-wet onder de gestelde voorwaarden kan worden verleend.</p> <p>Naar aanleiding van een ingediende zienswijze is geconcludeerd dat in het ontwerpbesluit van de Nb-wet-vergunning onvoldoende rekening is gehouden met het inmiddels vervallen besluit van de Staatssecretaris van Economische Zaken van 22 april 2013, kenmerk 130582223, tot beperking in toegankelijkheid van gebieden ex art. 20 Nb-wet, gelegen binnen de Natura 2000-gebieden Noordzeekustzone en Vlakte van Raan (<i>Stcrt</i> 2013, nr. 11444).</p> <p>Op basis van dit inmiddels vervallen Toegangbeperkend Besluit (hierna: TBB) zou het niet mogelijk zijn geweest om een tijdelijk boorplatform op de beoogde locatie 5,4 km uit de kust van Schiermonnikoog te plaatsen. Met ingang van 1 januari 2016 is echter een nieuw TBB voor het Natura 2000-gebied Noordzeekustzone van kracht geworden (<i>Stcrt</i> 2016, nr. 3252).</p> <p>In het geldende TBB is wél voorzien in de mogelijkheid om ook in de zones waarin beperkingen voor bepaalde activiteiten, proefboringen toe te staan naar diepe delfstoffen. In de ecologische heroverweging bij de totstandkoming van dit nieuwe TBB is geconcludeerd dat</p>		
--	--	--	--	--

		er, gelet op de instandhoudingsdoelen van de relevante leefgebieden van soorten en habitattypen, ruimte is om proef- en productieboringen in dit gebied toe te staan. Wel legt het TBB strikte randvoorwaarden vast voor het uitvoeren van deze boringen in deelgebieden (zones) van het TBB, die in vergunningvoorschriften van de verleende Nb-wetvergunning zijn omgezet.		
1.4	Het scheiden van de besluitvorming over de proefboring en over de gaswinning is slechts een door mensen bedachte constructie om de gaswinning mogelijk te maken en heeft niets te maken met de voorzorg en het respect om een kwetsbaar natuurmonument als Schiermonnikoog en haar omgeving met rust te laten.	De uitkomst van de proefboring is nodig voor onder andere een zorgvuldige inschatting van het te winnen gasvolume, de daardoor veroorzaakte bodemdaling en de mogelijk daaruit voortvloeiende effecten. Besluitvorming over de winning kan dus pas op zorgvuldige wijze plaatsvinden nadat de proefboring is uitgevoerd.	Nbv + Ov	nee
1.5	Als uit de MKBA van alternatief 2 voor de winningsfase blijkt dat hiervoor geen sluitende business case kan worden opgesteld, dan heeft het starten van de opsporingsfase geen zin.	Dit is juist. Deze onzekerheid is echter inherent aan alle opsporingsactiviteiten naar olie en gas.	geen	nee
1.6	Hoe zit het met de communicatie over dit project richting de betrokken burgers als de bevolking anders denkt over dit project?	Voor dit project is de uniforme openbare voorbereidingsprocedure uit de Awb toegepast. Dit heeft geresulteerd in het ter inzage leggen van de startnotitie, waarbij ook een informatieavond heeft plaatsgevonden op Schiermonnikoog en waarbij zienswijzen ingediend konden worden. Na verwerking van de zienswijzen en het advies van de Commissie voor de milieueffectrapportage (hierna: Commissie m.e.r.) zijn de ontwerpbesluiten (inclusief MER en Passende Beoordeling) opgesteld en ter inzage gelegd. Daarbij heeft opnieuw een informatieavond plaatsgevonden op het eiland en konden opnieuw zienswijzen worden ingediend. Na verwerking van de zienswijzen en het toetsingsadvies van de Commissie m.e.r. zijn de definitieve	Nbv + Ov	nee

		<p>besluiten vastgesteld. Ook deze besluiten worden ter inzage gelegd, waarna hiertegen gedurende een termijn van zes weken beroep kan worden ingesteld bij de Raad van State. Deze procedure beantwoordt aan de door de wetgever gestelde zorgvuldigheidseisen. Parallel aan deze procedure is door de initiatiefnemer in 2014 ook gesproken met de Werkgroep Horizon Schiermonnikoog.</p>		
2. Landschappelijke impact				
Nummers: R01, R02, Z0001, Z0006, Z0008, Z0009, Z0010, Z0014, Z0016, Z0017 en Z0018.				
2.1	<p>De plaatsing van een opsporingsplatform direct ten noorden van de kust van Schiermonnikoog zal ernstig afbreuk doen aan landschappelijke kwaliteiten als rust, weidsheid, open horizon en natuurlijkheid incl. duisternis. Deze plaatsing is onverenigbaar met de status van Natura2000-gebied, Nationaal Park en Werelderfgoed Waddenzee.</p>	<p>De tijdsduur van de boringen wordt bij een normaal verloop van het boorproces, inclusief plaatsing en verwijdering van het boorplatform, geschat op circa 3 maanden voor de eerste proefboring en circa 4 maanden voor de eventuele tweede proefboring. Het boren betreft dus een tijdelijke activiteit.</p> <p>De duur van het boorproces wordt zo kort mogelijk gehouden. De boringen worden uitgevoerd in de wintermaanden, buiten het toeristisch (hoog) seizoen. Dit laatste punt is overigens geen relevante afweging vanuit het perspectief van de Nb-wet.</p> <p>De voorgenomen activiteiten zullen in de wintermaanden worden uitgevoerd. De effecten daarvan zijn zorgvuldig onderzocht in de passende beoordeling. Ter bescherming van in het Natura 2000-gebied Noordzeekustzone in de winterperiode voorkomende vogelsoorten zoals roodkeel- en parelduikers en zwarte zee-eenden zijn in de definitieve Nb-wet vergunning voorschriften opgenomen.</p> <p>Voor wat betreft de relatie tussen de voorgenomen proefboring en de status van de locatie als Natura 2000-gebied, Nationaal Park en Werelderfgoed Waddenzee wordt verwezen naar de reacties op de zienswijzen 1.3 en 2.3.</p>	Nbv + Ov	nee

		Ten aanzien van de diverse milieuaspecten dient ENGIE te voldoen aan de voorschriften van de omgevingsvergunning en eventueel toepasselijke algemene regels. Staatstoezicht op de Mijnen (hierna: SodM) is belast met het toezicht op de naleving van deze voorschriften en de handhaving ervan.		
2.2	De afwezigheid van menselijke invloed is een kwaliteit die veel mensen hoog waarderen. Neem deze kwaliteit mee in het MER. Een tijdelijke boortoren, maar zeker een langdurig aanwezig productieplatform, zullen het zicht hinderen en afbreuk doen aan de natuurbeleving.	De proefboring betreft een tijdelijke activiteit. Er wordt naar gestreefd om deze activiteit en daarmee de aanwezigheid van menselijke invloeden in het gebied, zo kort mogelijk te laten duren. Voor wat betreft de transportbewegingen geldt dat zowel schepen als helikopters vanaf Den Helder komen. De route loopt niet over de Waddenzee en Waddeneilanden, maar over de Noordzee. Ten aanzien van de eventuele plaatsing van een productieplatform wordt verwezen naar de reactie op zienswijze 7.1.	Nbv + Ov	nee
2.3	Het MER en de Passende Beoordeling gaan niet in op de nationale betekenis van rust en ruimte. Dat zou wel moeten, want industriële activiteiten horen niet thuis in het landschap op en rondom Schiermonnikoog (Nationaal Park, Natura 2000- gebieden en Werelderfgoed).	De Waddenzee is op de Werelderfgoedlijst geplaatst en voldoet aan de door UNESCO in het algemeen gestelde voorwaarden dat een Werelderfgoed een adequate bescherming heeft op basis van de vigerende wet- en regelgeving. In dit geval komt het Werelderfgoed Waddenzee bescherming toe met de Structuurvisie Waddenzee, de Nb-wet en de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (hierna: Wabo), naast andere toepasselijke wet- en regelgeving. Boringen naar gas <i>in</i> het gebied van het Werelderfgoed zelf zijn niet toegestaan. Dat is in dit geval ook niet aan de orde. Het gebied van het Werelderfgoed Waddenzee is geografisch beperkt tot het gebied waarop de Structuurvisie Waddenzee betrekking heeft. Het eiland Schiermonnikoog, de Noordzeekustzone en het gebied van de overige Noordzee vallen daarbuiten. Zie voor Natura 2000-gebieden tevens de reactie op zienswijze 1.3. Ook de status van Schier-	Nbv + Ov	nee

		<p>monnikoog als Nationaal Park sluit een offshore proefboring ten noorden van Schiermonnikoog niet uit.</p> <p>In het MER wordt beschreven dat zoveel mogelijk rekening wordt gehouden met de rust en ruimte. Mede daarom wordt er geboord buiten de ruiperiode (mei tot en met september), het broedseizoen van specifieke vogelsoorten en het toeristisch hoogseizoen. Daarnaast wordt de verlichting op het boorplatform richting het eiland zoveel mogelijk uitgeschakeld dan wel gereduceerd tot het minimaal noodzakelijke.</p>		
2.4	<p>De overweging dat een platform op 5 km afstand meer inbreuk maakt op het landschap dan een platform op 7,2 km, maakt (ten onrechte) geen onderdeel uit van het ontwerpbesluit.</p>	<p>In de startnotitie voor het MER was het uitgangspunt dat de eerste boring plaats zou vinden vanaf een locatie net buiten het Natura 2000-gebied Noordzeekustzone. De Commissie m.e.r. heeft naar aanleiding van de startnotitie een advies over reikwijdte en detailniveau van het MER opgesteld. Daarin adviseert de Commissie om te onderzoeken of er andere locatiealternatieven voor de proefboring(en) zijn. In het MER is een analyse gemaakt van potentiële locaties voor het boorplatform voor de eerste proefboring. Daaruit is gebleken dat voor de locatie gelegen binnen het Natura 2000-gebied de boorperiode met één maand kan worden verkort, terwijl voor veel milieuaspecten het effect van beide alternatieven nagenoeg gelijk is.</p> <p>Op basis van deze analyse in het MER is de aanvraag ingediend voor een omgevingsvergunning voor het uitvoeren van een proefboring op 5,4 km afstand van het eiland, binnen het Natura 2000 gebied Noordzeekustzone. Het wettelijk kader voor de toetsing van de omgevingsvergunningsaanvraag betreft de Wabo. Deze biedt alleen ruimte om de ingediende aanvraag te toetsen en dus niet om daarbij alternatieven in ogenschouw te nemen.</p> <p>Daar komt bij dat het platform</p>	Ov	nee

		ten behoeve van de proefboring slechts gedurende een periode van ongeveer 3 maanden zal worden geplaatst. Er is dus geen sprake van een permanente inbreuk op het landschap.		
2.5	De 'artist impression' van figuur 8.1 en 20.1 uit het MER is niet overtuigend. Het platform Ameland Westgat op 12 km afstand is zeer goed zichtbaar vanaf Schiermonnikoog en in de figuren te klein weergegeven.	De 'artist impression' betreft slechts een poging om het relatieve verschil in grootte van de diverse platforms, in combinatie met de verschillende afstanden, inzichtelijk te maken. De feitelijke zichtbaarheid van het platform Ameland-Westgat kan – bij de interpretatie van de 'artist impression' - als referentie worden genomen.	Ov	nee
2.6	De gemaakte afspraken tijdens de Trilaterale Ministersconferentie(s), die de Waddenzee en Noordzeekustzone dienen te vrijwaren van obstakels zoals windturbines maar ook mijnbouwplatforms, worden door EZ niet gerespecteerd.	Tijdens de Trilaterale Ministersconferentie in 2005 is afgesproken dat de bouw van nieuwe offshore windenergie-installaties in de territoriale zee, grenzend aan het Waddenzeegebied, moet worden vermeden. Er zijn in dit samenwerkingsverband geen afspraken gemaakt over (al dan niet tijdelijke) offshore installaties voor mijnbouw.	geen	nee
2.7	Het MER bevat een lijst van alle economische activiteiten, m.u.v. de steeds drukker wordende vaarweg naar de Eemshaven. De verregaande niet-gewenste industrialisering van Schiermonnikoog wordt echter niet onderzocht.	De toetsing op grond van de Nb-wet vereist dat zorgvuldig wordt onderzocht of en in hoeverre sprake is van cumulatieve effecten. In hoofdstuk 7 van de passende beoordeling is dit in beeld gebracht voor haven- en industrieontwikkelingen in zowel de Eemshaven als bij Delfzijl, overige ontwikkelingen rond havens en industrie (Harlingen, Rysumer Nacken en Wilhelmshaven), aanleg en onderhoudswerkzaamheden aan vaarwegen, de aanleg en onderhoud van kabels en van leidingen en windparken. In de aanvulling op de passende beoordeling, opgesteld naar aanleiding van de ingediende zienswijzen, is ook de mogelijke cumulatie van de voorgenomen proefboringen beoordeeld met het windmolenpark Riffgat, de bouw van de windmolenparken Borkum en Gemini, extra scheepvaart langs Schiermonnikoog als gevolg van toegenomen activiteiten in de Eemshaven en naar gebruik van het oefen-	Nbv	nee

		terrein Marnewaard. Alle relevante economische activiteiten zijn daarmee vanuit de Nb-wet beoordeeld op cumulatieve effecten met de voorgenomen proefboring(en) boven Schiermonnikoog.		
2.8	De landschappelijke effecten, zoals genoemd in de ontwerp Nb-wet-vergunning, dienen te worden beoordeeld in het ruimtelijk besluit zijnde de ontwerp omgevingsvergunning. Daarin dient hieraan alsnog aandacht te worden besteed.	In de (ontwerp) Nb-wetvergunning worden de landschappelijke aspecten niet inhoudelijk behandeld. De thans verleende omgevingsvergunning heeft alleen betrekking op het uitvoeren van een proefboring en niet op de eventueel daarop volgende winningsfase. Het boorplatform zal slechts gedurende een periode van ongeveer drie maanden aanwezig zijn en leidt dus slechts tot een tijdelijk landschappelijk effect. Een uitgebreide beoordeling van de landschappelijke effecten is daarom voor deze proefboring niet noodzakelijk. Dit wordt ook bevestigd in het toetsingsadvies van de Commissie m.e.r.	Nbv + Ov	nee
2.9	Omdat de proefboring gepland is binnen een Natura 2000-gebied vindt inspreker dat een toets vereist is m.b.t. de aantasting van het vrije zicht (landschappelijk aspect).	Zie de reactie op zienswijze 2.8.	Nbv + Ov	nee
2.10	Het voornemen om op 5 km afstand (i.p.v. 7,2 km) van de kust te boren, om de opsporingstijd een maand in te korten, wordt geaccepteerd. Verzoek is om de maximale opsporingstijd in de vergunning vast te leggen.	De maximale periode die de proefboring in beslag mag nemen, is in de Nb-wetvergunning vastgelegd: het gaat om de periode van 1 oktober tot 15 maart. Daarbij is tevens een uiterste datum opgenomen vóór welke met de proefboring moet zijn begonnen. Hiermee wordt voorkomen dat de werkzaamheden doorlopen in het broedseizoen of de ruiperiode. Het toestaan van een maximale periode die de proefboring in beslag mag nemen, is nodig voor het veilig kunnen boren en afwerken van de put naar het gasvoorkomen (prospect). Een verdere inperking hiervan is ongewenst vanwege de vereiste zorgvuldigheid en veiligheid tijdens het boorproces. Een boorplatform mag de boorput	Nbv	ja

		<p>namelijk niet verlaten voordat de boorput volgens de vastgestelde standaarden van hoofdstuk 8 van de Mijnbouwregeling is afgewerkt. Dit om een ongewenste en ongecontroleerde uitstroom uit de boorput te voorkomen.</p> <p>Het boorplatform wordt door ENGIE gehuurd van een gespecialiseerd bedrijf dat personeel in dienst heeft met de juiste kennis en vaardigheden om het platform te bedienen en te onderhouden. Om de kosten van de boring niet onnodig te laten oplopen, wordt er sowieso naar gestreefd om de boorperiode zo kort mogelijk te houden.</p>		
3. Natuur				
Nummers: R01, R02, Z0001, Z0002, Z0003, Z0005, Z0006, Z0008, Z0009, Z0010, Z0011, Z0014, Z0015, Z0016, Z0017 en Z0018.				
3.1	De boringen zijn gepland in de Noordzee, waarvan een groot deel beschermd natuurgebied is. Daar mogen geen boringen plaatsvinden.	Het is niet juist dat proef- of productieboringen in de Noordzee(kustzone) niet zijn toegestaan. Zie verder de reactie op zienswijze 1.3.	Nbv + Ov	nee
3.2	Op een heel rustige en stille plek – met veel zeehonden en vogels van kwelder, wad en weide - bent u van plan lawaai, licht en verontreinigingen te gaan veroorzaken. Een boortoren vormt een bedreiging voor de natuur.	De passende beoordeling (en de aanvulling daarop) bij de Nb-wetvergunningaanvraag gaan in op de mogelijke effecten van geluid, licht en verontreiniging op de beschermde natuurwaarden. Om deze effecten te beperken worden door de initiatiefnemer maatregelen genomen. Daarnaast bevat de Nb-wetvergunning voorschriften om effecten verder te beperken. Op grond van de beschikbare objectieve kennis kan de uitvoering van deze activiteit onder de gestelde strikte voorwaarden worden vergund op grond van de Nb-wet en is deze daarmee geen bedreiging voor de natuur.	Nbv + Ov	nee
3.3	Het MER geeft aan dat voor diverse aspecten (o.a. beschermde gebieden, geluid, licht, water, zicht) sprake is van 'geringe beïnvloeding'. De optelsom van al deze effecten wordt in het ontwerpbesluit echter niet gemaakt.	Effecten zoals geluid en licht hebben een verschillende uitwerking en kunnen niet bij elkaar worden opgeteld. Daarvoor verschillen de mogelijke effecten te veel van elkaar. In de Nb-wetvergunning zijn voorschriften opgenomen om de effecten van geluid en licht en waterverontreiniging op beschermde natuurwaarden zo effectief mogelijk te	Nbv	nee

		voorkomen.		
3.4	Grootschalige industriële bouwwerken doorkruisen de feitelijke beleving van het Nationaal Park, de status van Werelderfgoed Waddenzee, Natura 2000-gebied en de Ecologische Hoofdstructuur. Het cumulatieve effect van al deze activiteiten op de natuur dient in kaart gebracht en meegewogen te worden in de besluitvorming.	In de MER en passende beoordeling zijn de effecten op de beschermde natuurwaarden integraal beoordeeld, waarbij ook de cumulatieve effecten zijn getoetst.	Nbv + Ov	nee
3.5	De landschappelijke waarde van het eiland Schiermonnikoog wordt wel benoemd in het MER, echter niet in de passende beoordeling en ook niet in besluitvorming. De status van de Waddenzee als Werelderfgoed speelt ook geen rol in de afweging. En de proefboring wordt zelfs toegestaan binnen Natura 2000-gebied. Wat is de waarde van deze aanwijzingen als ze niet worden gerespecteerd?	Het besluit van het Natura 2000-gebied Noordzeekustzone bevat geen instandhoudingsdoelstellingen ter bescherming van het landschap van dit gebied. Aan landschappelijke waarden kan dus niet met de Nb-wet worden getoetst. Dit aspect wordt wel in het MER benoemd, omdat het mogelijk een afwegingsfactor is tijdens de evt. winningsfase voor de omgevingsvergunning voor het productieplatform. Voor de nu aangevraagde vergunning voor de mobiele boorinstallatie is dit, gelet op de tijdelijkheid, geen onderdeel van het afwegingskader. Wat betreft het deel van de zienswijze dat betrekking heeft op het boren in een Natura 2000-gebied wordt verwezen naar de reactie op zienswijze 1.3. Wat betreft het deel van de zienswijze dat betrekking heeft op de status van het Werelderfgoed wordt verwezen naar de reactie op zienswijze 2.3.	Nbv + Ov	nee
3.6	De gevolgen van de proefboringen (trillingen, licht, emissies en geluid) op de omgeving Noordzee zijn onvoldoende in beeld gebracht. Bij de alternatieven voor de proefboring is het nulalternatief niet meegenomen. Het ontwerpbesluit is hierdoor in strijd met het voorzorgsbeginsel.	De effecten van trillingen, licht, emissies en geluid op de beschermde waarden in de betrokken Natura 2000-gebieden zijn in de passende beoordeling (en de aanvulling daarop) zorgvuldig onderzocht en ook betrokken bij de toetsing door het bevoegd gezag op grond van de Nb-wet. Een onderzoek naar alternatieven voor de proefboring maakt geen onderdeel uit van deze toetsing, omdat op basis van de passende beoordeling is	Nbv	nee

		geconcludeerd dat er geen sprake is van het optreden van significante gevolgen.		
3.7	Ga in de Nb-wetvergunning nadrukkelijk in op de lokale negatieve effecten van stikstofdepositie in de Duinen Schiermonnikoog om de wetenschappelijke zekerheid te krijgen dat er geen significante effecten zullen ontstaan.	In de passende beoordeling is uitgegaan van een worst case scenario, waarin de locaties met de hoogste achtergronddepositie, de hoogste bijdrage als gevolg van een boring en de aanwezigheid van het meest voor stikstofdepositie gevoelige habitatype ruimtelijk samenvallen. Daaruit blijkt dat er geen significante gevolgen zullen optreden door de proefboringen als gevolg van de eenmalige, zeer lage depositie. In de aanvulling op de passende beoordeling is naar aanleiding van specifieke zienswijzen een meer locatie- specifieke beoordeling uitgewerkt. Daaruit blijkt dat op alle locaties waar habitatypen voorkomen die in de huidige situatie overbelast zijn, de maximale stikstofdepositie per proefboring eenmalig 0,2 mol per hectare is. In § 4.4 van de aanvulling van de Passende Beoordeling is uiteengezet dat de zeer lage, eenmalige deposities niet tot enig meetbaar of merkbaar effect zullen leiden. Deze redenering wordt gevolgd in de inhoudelijke overwegingen bij de Nb-wetvergunning. De aanvraag is niet beoordeeld op grond van de Programmatistische Aanpak Stikstof (hierna: PAS), omdat deze vóór de inwerkingtreding van de PAS (per 1 juli 2015) is ingediend.	Nbv	nee
3.8	De passende beoordeling stelt ten onrechte dat de tijdelijke geringe toename van stikstofdepositie in de Duinen Schiermonnikoog acceptabel is, mede vanwege reeds (voor andere projecten) genomen duinherstelmaatregelen. GDF SUEZ E&P Nederland B.V. is echter zelf gehouden tot het treffen van maatregelen die ertoe leiden dat de staat van instandhouding wordt verbeterd. Hiertoe dient een voorschrift in de vergunning te worden	Tegen de achtergrond van de reactie op zienswijze 3.7 en gezien de zeer lage en eenmalige depositietoename in één winterperiode, mogelijk in de winterperioden van twee opeenvolgende jaren, wordt om deze activiteiten te mogen uitvoeren niet vereist dat ENGIE zelfstandig duinherstelmaatregelen treft of laat treffen.	Nbv	nee

Nota van Antwoord inzake Proefboring(en) ten noorden van Schiermonnikoog 31/05/2016

	opgenomen.			
3.9	Voor de berekening van de stikstofdepositie is, blijkens de afbeelding op pag. 5 (bijlage 2) van de passende beoordeling, de boorlocatie abusievelijk gepositioneerd op 9 km afstand (i.p.v. 5 km) van Schiermonnikoog. Correctie hiervan leidt tot meer stikstofdepositie op Schiermonnikoog (terwijl nu al sprake is van een overschrijding van de KDW).	Dit is niet juist. Niet duidelijk is waar deze zienswijze op gebaseerd is. Het gaat op pag. 5 van bijlage 2 om informatie over de winningsfase. De beoordeling van deze informatie door het bevoegd gezag is nu nog niet aan de orde. Voor een eventuele winningsfase zal overigens een nieuwe aanvraag moeten worden ingediend en dan zullen er ook recente gegevens over de effecten van stikstofdepositie door aanvrager dienen te worden overlegd.	Nbv	nee
3.10	Verzoeken t.a.v. stikstofemissie de uitspraak van de Raad van State over het Tracébesluit A2 te betrekken bij de definitieve Nb-wetvergunning.	Bij de toetsing is rekening gehouden met de genoemde uitspraak over het Tracébesluit A2.	Nbv	nee
3.11	De Habitatrictlijn (art. 6) geeft aan dat bij het maken van plannen gekeken moet worden naar de samenhang met andere activiteiten in het gebied, vanwege de externe werking die door overlapping kan cumuleren. Het doel om ecologisch waardevolle gebieden te beschermen dient voorop te blijven staan. Dit is echter niet altijd het geval; zie het Kokkelvisserij-arrest.	Zie de reactie op zienswijze 2.7.	Nbv	nee
3.12	In de passende beoordeling worden vergelijkingen gemaakt met zogenaamde alternatieven. Zijn dit echter wel alternatieven, en zo ja, van wat?	Anders dan in deze zienswijze wordt gesteld, wordt in de passende beoordeling geen vergelijking gemaakt tussen alternatieven. De Passende Beoordeling bepaalt en beoordeelt de effecten van de twee voorgenomen proefboringen. Daarbij wordt uitgegaan van een locatie voor de eerste proefboring op 5,4 km uit de kust en een locatie voor een eventuele tweede proefboring op 7,2 km uit de kust.	Nbv	nee
3.13	Mede gezien de tekst van de PKB Waddenzee, die is overgenomen in SVIR en Barro, wordt verzocht alsnog de externe werking	Zie de reacties op de zienswijzen 2.8. en 3.5.	Nbv + Ov	nee

	van natuurschoon/ landschappelijke kwaliteit te betrekken en hierover voorschriften te verbinden aan de vergunning.			
3.14	De keuze van GDF SUEZ E&P Nederland B.V. om te boren in plaats van te heien wordt gesteund. Verzoek is om in de vergunning expliciet vast te leggen dat heien niet is toegestaan.	In een Nb-wetvergunningvoorschrift is opgenomen dat, voordat met de eigenlijke boring begonnen wordt, op de plaats van de put in de zeebodem een 36 inch gat met een diepte van ongeveer 50 meter wordt geboord. Verder is opgenomen dat andere aanlegmethoden niet toegestaan zijn. Daarmee is duidelijk dat het gaat om een boring en dat er niet wordt geheid. Mocht een andere methode worden gebruikt dan in de vergunning voorgeschreven, dan zou dit strijd met dit vergunningvoorschrift opleveren en kunnen leiden tot intrekking van de Nb-wetvergunning. Een aanvullend voorschrift, waarmee vastgelegd wordt dat heien niet is toegestaan, wordt daarom overbodig gevonden.	Nbv	nee
3.15	Verzoek is om in het kader van de Nb-wetvergunning alsnog te beoordelen welke chemische stoffen voor het boren gebruikt gaan worden en wat de effecten zullen zijn op het zee-milieu. Temeer omdat uit de bijlage bij de ontwerp-omgevingsvergunning blijkt dat ontheffing wordt aangevraagd voor het gebruik van bepaalde stoffen.	In de Nb-wetvergunning is voorgeschreven dat OilBasedMud conform de in de passende beoordeling beschreven werkwijze veilig naar de vaste wal wordt afgevoerd. De effecten van WaterBasedMud (hierna: WBM) op de instandhoudingsdoelstellingen van het Natura2000-gebied Noordzeekustzone zijn beschreven in de aanvulling op de passende beoordeling, die mede is opgesteld naar aanleiding van deze zienswijze. De effecten zijn alsnog beoordeeld in de inhoudelijke afwegingen bij de Nb-wetvergunning. Er is geen sprake van een kans op significante gevolgen, noch van een kans op kwaliteitsverslechtering van het gebied.	Nbv	nee
3.16	Het effect van het lozen van boorspoeling en/of boorgruis is onvoldoende beschreven in de Passende Beoordeling. Zekerheid over de afwezigheid van effecten van de emissie van Water Based Mud wordt in de Passende Beoordeling niet gegeven.	Voor een reactie op deze zienswijze wordt verwezen naar de reactie op zienswijze 3.15. Een voorschrift in de Nb-wetvergunning over het afvoeren van WBM wordt, gezien de uitkomsten in de aanvulling op de passende beoordeling, niet nodig geacht.	Nbv	nee

	Verzoek is om als voorschrift in de vergunning op te nemen dat zowel de Oil Based Mud als ook de Water Based Mud wordt afgevoerd.			
3.17	Verzoek in de Nb-wetvergunning op te nemen dat afwijkingen zijn toegestaan na toestemming van het bevoegd gezag, waarbij afwijkingen die eerder niet passend zijn beoordeeld altijd eerst nog passend beoordeeld dienen te worden.	Dit voorschrift is niet overgenomen in het definitieve besluit van de Nb-wetvergunning naar aanleiding van een uitspraak van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State van 23 december 2015 over het baanvak Budel-Weert. Een eventuele wijziging hoeft alleen opnieuw passend te worden beoordeeld voor zover het gaat om nieuwe gegevens of nieuwe inzichten (artikel 19f, derde lid, Nb-wet).	Nbv	nee
3.18	In de ontwerp Nb-wetvergunning staan in de voorschriften de verkeerde uitgesloten periodes in 2017 en 2018 (pag. 4, punt 12).	In de Nb-wetvergunning worden de juiste uitgesloten periodes vermeld en wordt verder verduidelijkt dat zowel het begin als het einde van de werkzaamheden worden gemeld bij het bevoegd gezag voor het toezicht op dit vergunningvoorschrift. Een soortgelijk voorschrift wordt opgenomen voor de eventuele tweede proefboring.	Nbv	ja
4. Omgevingsfactoren				
Nummers: R01, Z0005, Z0006, Z0010, Z0012, Z0016 en Z0017.				
4.1	Waarom vindt de eerste boring niet (evenals de tweede boring) plaats op 7,2 km afstand, zodat GDF SUEZ E&P Nederland B.V. slechts eenmaal een put hoeft te boren?	Voor het boren naar twee verschillende voorkomens in de diepe ondergrond zijn sowieso twee putten nodig en moet twee keer geboord worden. In principe zouden deze beide boringen kunnen plaatsvinden op 7,2 km afstand van het eiland. Zoals uiteengezet in de reactie op zienswijze 1.2 is echter, om de aanwezigheid van het boorplatform voor de eerste boring met een maand te bekorten, besloten tot een boorlocatie op 5,4 km van het eiland voor de eerste boring. Of een tweede proefboring op 7,2 km uit de kust van Schiermonnikoog nodig is, hangt overigens af van de uitkomst van de eerste proefboring.	Nbv + Ov	nee

4.2	In het MER staat dat op 5 km afstand in de productiefase een subsea-installatie komt. Vanwege vaarbewegingen t.b.v. reparaties en onderhoud hieraan, kan de eerste boring (en de subsea-installatie) beter op 7,2 km afstand plaatsvinden.	Besluitvorming over de winning kan pas op zorgvuldige wijze plaatsvinden nadat de proefboring is uitgevoerd. Zie ook de reacties op de zienswijzen 1.4 en 7.1.	Nbv + Ov	nee
4.3	Boren is verstoren. De boring veroorzaakt o.a. geluid (boven en onder water), licht, emissies, verontreiniging en horizonvervuiling. Er vanuit gaande dat Waddeneilanden stiltegebieden zijn, zal het boren een verstorende werking hebben op de huidige nog ongerepte situatie. Dat is onacceptabel.	Zoals uit de reacties op de zienswijzen 2.1, 2.3 en 4.4 blijkt, zijn en worden door ENGIE maatregelen genomen om de effecten van de proefboring(en) zoveel mogelijk te beperken. De verstoring door deze tijdelijke proefboring(en) wordt op basis van de geldende wet- en regelgeving en beleidskaders aanvaardbaar geacht.	Nbv + Ov	nee
4.4	T.a.v. de verlichting stelt het MER dat deze "zoveel mogelijk wordt uitgeschakeld" en staat in de vergunningvoorschriften dat "onnodige lichtuitstraling moet worden vermeden". De lichtuitstraling naar Schiermonnikoog dient echter geheel voorkomen te worden en in alle overige richtingen dient de lichtuitstraling in de vergunning te worden benoemd (type en kleur) en gemaximeerd (aantal lux), zodat ook handhaving mogelijk is.	<p>Het voeren van minimale verlichting is noodzakelijk voor de veiligheid, in het bijzonder ter voorkoming van aanvaringen van het tijdelijk boorplatform door schepen. In de Nb-wetvergunning is – ter beperking van de verstoring van vogels - in het betreffende voorschrift bepaald dat de gebruikte verlichting in overeenstemming moet zijn met overweging 11 van richtlijn 2015-08 van de OSPAR-Commissie over de effecten vanaf offshore installaties van verlichting op vogels. Deze richtlijn schrijft geen specifieke kleur verlichting voor. Wel dient op grond van de deze richtlijn bij de keuze van de verlichting zoveel mogelijk rekening te worden gehouden met de mogelijke effecten op vogels. In de Nb-wetvergunning is een voorschrift opgenomen dat de vergunninghouder verplicht een verlichtingsplan voor te leggen aan het bevoegd gezag. In dit verlichtingsplan moet inzichtelijk worden gemaakt hoe bovengenoemde richtlijn hierin doorwerking heeft gekregen.</p> <p>Bepaalde onderdelen van de verlichtingsinstallatie worden verder ingeschakeld als dit nodig is om helikopters veilig te laten</p>	Nbv	ja

		landen of opstijgen en voor het veilig aanmeren en wegvaren van schepen. De verlichting wordt uitgeschakeld, zodra dit niet meer nodig is voor deze doeleinden. Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) en de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit zien toe op een correcte uitvoering van deze voorschriften en treden zo nodig handhavend op.		
4.5	In ontwerpvergunning (art. 18) is voorgeschreven dat affakkelen "zoveel mogelijk" bij daglicht plaatsvindt. De Passende Beoordeling stelt echter dat affakkelen 's nachts kan leiden tot desoriëntatie bij vogels en dat affakkelen overdag plaatsvindt. Verzoeken in de ontwerpvergunning voor te schrijven dat affakkelen uitsluitend overdag is toegestaan, met daarbij een maximale tijdsduur.	<p>In het betreffende voorschrift op grond van de Nb-wet wordt verduidelijkt dat het affakkelen wordt gespreid over drie dagen met een maximum van 8 uur per dag en dat daarbij zo veel mogelijk bij daglicht wordt afgefakkeld. Hiermee wordt zo veel mogelijk uitgesloten dat er negatieve effecten op vogels optreden. Wel wordt aan dit voorschrift toegevoegd dat in de schemer en duisternis affakkelen uit veiligheidsoogpunt toegestaan is. Dit kan bijvoorbeeld noodzakelijk zijn in situaties waarin anders, zonder affakkelen, de druk in het systeem te hoog zou oplopen.</p> <p>Overigens vindt het affakkelen doorgaans plaats aan het eind van de proefboring. Dit is de fase dat het allereerste gas naar boven komt. Gezien de benodigde tijdsduur voor de boring en de toegestane periode in het jaar, zal affakkelen waarschijnlijk plaatsvinden in de maanden februari of maart. De dagen zijn dan alweer wat langer, hetgeen de kans verkleint dat in de schemering of bij duisternis moet worden afgefakkeld.</p>	Nbv	ja
4.6	Verzoek is om voor helikoptertransport expliciet de vliegroutes en het aantal toegestane vlieg-bewegingen vast te leggen in de vergunning, evenals een monitoringsverplichting voor de verstoring op gevoelige vogelsoorten. Helikopters dienen te vliegen via de Noordzee, oftewel buiten de Natura 2000-gebieden Noordzee-	<p>Het MER vermeldt dat het helikoptertransport vanaf Den Helder plaatsvindt. De route ligt niet boven de Waddenzee, de Waddeneilanden en de Noordzeekustzone.</p> <p>In het betreffende Nb-wetvergunningvoorschrift wordt aanvullend geregeld dat bij helikoptertransporten van en naar het tijdelijk boorplatform uitsluitend gebruik mag worden gemaakt van een vliegroute</p>	Nbv	ja

	kustzone en Waddenzee.	buiten de begrenzing van het Natura 2000-gebied Noordzee-kustzone, behalve voor zover het nodig is om het tijdelijk boorplatform op het laatste deel van de route veilig te kunnen af- en aanvliegen. Verder vindt de eerste proefboring plaats in een <i>zone III</i> -gebied van het TBB. In de verticale luchtkolom boven de (nabijgelegen) <i>zone I</i> -gebieden zoals aangeduid in het TBB, geldt onder de 300 meter een vliegverbod. In geval van helikoptervluchten naar en vanaf het boorplatform dient hiermee rekening te worden gehouden. Vanwege deze set van voorschriften is monitoring niet nodig geacht.		
4.7	Geeft, bij afsluiting van de put, afsnijden op 6 meter diepte voldoende zekerheid dat de pijp in de toekomst onder invloed van de dynamiek niet bloot komt te liggen? Verzoeken extra maatregelen in de vergunning op te nemen.	Bij de afsluiting van de put dient deze minimaal 6 meter onder het zeebed te worden afgesneden. De exacte diepte wordt vastgelegd in het boorplan, dat voorafgaand aan de boring bij SodM wordt ingediend. De exacte afsnijdiepte dient zodanig te zijn dat de conductor in geen geval bloot komt te liggen. In een dynamisch gebied wordt bij de vaststelling van deze diepte uitgegaan van het laagste punt van het zeebed op de boorlocatie minus 6 meter.	geen	nee
4.8	Kunnen de proefboringen, net zoals in Groningen, leiden tot aardbevingen? Zo ja, verzoeken het MER dan hierop aan te vullen en daarbij ook aan te geven wat het plan is bij aardbevingsschade en wat de procedure is voor schadecompensatie?	Nee, deze proefboringen kunnen niet leiden tot aardbevingen. De proefboringen zullen namelijk, aangezien er geen sprake is van gaswinning, niet leiden tot drukverschillen in de diepe ondergrond. Deze drukverschillen kunnen, in samenhang met eventueel ter plaatse in de diepe ondergrond aanwezige breukvlakken, aanleiding geven tot aardbevingen. In de besluitvormingsprocedure voor de eventuele gaswinning zal de nadere beoordeling hiervan nadrukkelijk aan de orde komen.	Nbv + Ov	nee
4.9	De risico's van de proefboringen moeten goed worden geïnventariseerd en er dienen adequate maatregelen genomen te	Op de uitvoering van de proefboring(en) zijn de Mijnbouwwet, de Mijnbouwregeling en het Mijnbouwbesluit van toepassing. Hierin staan voorwaarden die	Nbv + Ov	nee

	worden ter voorkoming of afhandeling van schade.	voor elke mijnbouwinstallatie gelden en waaraan een boring dient te voldoen. ENGIE dient en zal adequate maatregelen nemen ter voorkoming of afhandeling van schade.		
4.10	Is GDF SUEZ E&P Nederland B.V. een capabele operator?	Ja, ENGIE (voorheen GDF SUEZ) is de grootste mijnbouwoperator in het Nederlandse deel van de Noordzee en daar al actief sinds de jaren zeventig van de vorige eeuw. Met circa 30 offshore platformlocaties is ENGIE zonder meer aan te merken als 'capabele operator'.	geen	nee
5. Energiebeleid				
Nummers: R01, Z0001, Z0002, Z0007, Z0013, Z0016 en Z0017.				
5.1	Er zijn ook andere mogelijkheden om (fossiele) energie te winnen. Het aanboren van fossiele bronnen vertraagt verder enkel de verduurzaming van het energieverbruik. Welke lange termijn visie zit achter deze ontwerpbesluiten?	In het Energierapport 2015 is de 'lange termijn'- visie ten aanzien van de Nederlandse brandstof, inclusief de transitie naar een duurzame energievoorziening, uiteengezet. Het zoeken naar alternatieve energiebronnen maakt daar onderdeel van uit.	geen	nee
5.2	Zoek naar alternatieve energiebronnen (bijv. zonnepanelen) in plaats van te boren naar gas. Dit vanwege de negatieve gevolgen voor de omgeving van gas- en zoutwinning in Groningen en Friesland.	Zie de reactie op zienswijze 5.1.	geen	nee
5.3	In de transitie naar hernieuwbare energiebronnen, blijft gas nodig. Maar in het licht van de CO ₂ -reductiedoelstelling voor 2050 blijkt dat er veel minder gas nodig is. Handel hiernaar en breng de gaswinning in lijn met de natuurwaarden van Schiermonnikoog en de status van de Waddenzee.	Zie de reactie op zienswijze 5.1.	geen	nee
5.4	Angst dat alle activiteiten tezamen (zoals het helikopterverkeer, het affakkelen, het bouwen en verbruik van elektriciteit en gas) zoveel extra broeikasgas zullen	De CO ₂ -uitstoot door het gebruik van fossiele energiebronnen maakt, in het licht van de CO ₂ -reductiedoelstelling ter voorkoming van klimaatverandering, onderdeel uit van de 'lange termijn'-visie zoals uiteengezet in	geen	nee

	genereren dat dit mogelijk invloed zal hebben op de klimaatverandering.	het Energierapport 2015. De angst dat alle activiteiten die samenhangen met deze twee proefboringen mogelijk invloed hebben op de klimaatverandering is ongegrond.		
5.5	Er is te weinig aandacht besteed aan de opwarming van de aarde door nog meer CO ₂ -uitstoot die het logische gevolg kan zijn van de proefboring. Stijging van de zeespiegel veroorzaakt op Schiermonnikoog nu al verzilting van de hoge kwelder.	In het MER is aandacht besteed aan de emissies als gevolg van de proefboringen op het milieu. De opwarming van de aarde en stijging van de zeespiegel is echter een problematiek die het projectniveau van deze proefboringen ver overstijgt. De bijdrage van deze proefboringen aan de mondiale CO ₂ -problematiek is verwaarloosbaar.	geen	nee
5.6	Om de hoeveelheid CO ₂ te beperken moet voor de verwarming van gebouwen en kassen snel worden overgeschakeld van aardgas op aardwarmteprojecten en warmtepompen.	Zie de reactie op zienswijze 5.1.	geen	nee
6. Effect op lokale economie				
Nummers: R01, Z0010, Z0011, Z0014 en Z0015.				
6.1	Het toerisme is de kurk waarop Schiermonnikoog drijft. Voor het voortbestaan van de gemeenschap en voorzieningen op het eiland is het aantrekken van gasten essentieel. Booractiviteiten tasten de natuurlijke krachten en waarden van Schiermonnikoog aan en dienen dus niet plaats te vinden.	Het toerisme wordt zoveel mogelijk ontzien door de tijdelijke proefboring(en) te laten plaatsvinden in de wintermaanden. Hierdoor kan van een (blijvende) aantasting van de kracht en waarden van Schiermonnikoog geen sprake zijn.	Nbv + Ov	nee
6.2	Een proefboring veroorzaakt economische schade (waardedaling onroerend goed en minder toerisme) voor Schiermonnikoog.	Vanwege het tijdelijke karakter van de proefboring(en) en de uitvoering in de winterperiode, zal eventuele economische schade voor Schiermonnikoog naar verwachting minimaal zijn.	geen	nee
6.3	Verzoeken te motiveren waarom u geen meerwaarde ziet in de eerder gevraagde Sociaal Economische Effectrapportage. Het effect van een boorplatform op het toerisme op de eilanden, wordt in de effectenvergelijking (MER, pag. 11) niet meegenomen. De melding in hfst. 8 van het	Een Sociaal Economische Analyse kan als instrument met name geschikt zijn voor het in kaart brengen van Sociaal Economische effecten als gevolg van een (semi)permanente wijziging in het landschap. Voor de beoordeling van de effecten van een tijdelijk boorplatform op het toerisme op de eilanden wordt dit instrument, mede gezien de hoeveelheid overige	geen	nee

	MER dat een proefboring in de winter nauwelijks effect heeft op het toerisme wordt onvoldoende onderbouwd.	factoren die hierbij een rol kunnen spelen, niet geschikt geacht. Zoals eerder aangegeven wordt de inzet van dit instrument voor deze proefboring(en) in de wintermaanden (de voor het toerisme minst belastende periode) overigens ook niet nodig geacht.		
6.4	Garnalenvisserij en aanverwante bedrijven worden economisch geschaad door het toestaan van proefboringen vanwege het tijdelijk ontoegankelijk zijn van het betreffende gebied voor garnalenvissers. Verder vindt inspreker het niet uit te leggen dat vissers vanwege bodembescherming niet mogen vissen in grote delen van het gebied ten noorden van Schiermonnikoog, terwijl proefboringen er wel worden toegestaan.	<p>Zoals in de reactie op de zienswijze onder punt 1.3 uiteengezet zijn proefboringen binnen de middels het Toegangbeperkend Besluit aangebrachte zonering alleen onder strikte voorwaarden toegestaan. De garnalenvisserij veroorzaakt relatief meer grootschalige en meer frequente bodemberoering. Bij de voorgenomen proefboring gaat het slechts om een zeer tijdelijke en zeer lokale verstoring van de zeebodem. Dit verschil beargumenteert het verschil in regime van sluiting.</p> <p>De eerste proefboring vindt plaats op een locatie op 5,4 km uit de kust van Schiermonnikoog in een gebied dat ingevolge het TBB in zone III valt. Op grond van artikel 43 Mijnbouwwet zal de Minister van EZ een veiligheidszone van 500 meter vaststellen rond het tijdelijk boorplatform. Binnen deze veiligheidszone mag niet gevaren worden anders dan ten behoeve van de bevoorrading van het boorplatform.</p> <p>Door deze veiligheidszone zal het door garnalenvissers te bevissen gebied in beperkte mate tijdelijk worden verkleind, omdat vissersschepen buiten de rondom het boorplatform ingestelde veiligheidszone dienen te blijven. Deze beperking komt nadrukkelijk niet voort uit de Nb-wetvergunningprocedure. Mogelijk kunnen garnalenvissers met ENGIE komen tot afspraken die ertoe leiden dat visserij onder bepaalde omstandigheden binnen 500 meter afstand van het boorplatform toch mogelijk is.</p>	Nbv + Ov	nee
6.5	Garnalenvissers verzoeken om de onmiddellijke openstelling van de gesloten gebieden (I en II, vanaf 6	De betreffende gesloten zones zijn in een TBB afgesloten op grond van artikel 20 van de Nb-wet. Een eventuele tijdelijke	Nbv	nee

	graden OL en verder oostwaarts) boven Schiermonnikoog / Rottum gedurende de periode van proefboring (tot 15 maart 2018).	openstelling van de betreffende zones is geen te beoordelen aspect binnen de onderhavige vergunningprocedure. De bezwaartermijn voor het voorgenoemd TBB is voorts inmiddels verlopen. De zones staan daarmee momenteel in rechte vast. Een eventuele tijdelijke openstelling kan nu enkel nog aan de orde worden gebracht in een Nb-wet-vergunningprocedure voor de garnaalenvisserij c.q. in de inspraakronde op een evt. toekomstige herziening van het TBB.		
7. Winningsfase				
Nummers: R01, Z0005, Z0006, Z0007, Z0008, Z0009, Z0011 en Z0016.				
7.1	De plaatsing van een winningsplatform direct ten noorden van de kust van Schiermonnikoog zal ernstig afbreuk doen aan landschappelijke kwaliteiten als rust, weidsheid, open horizon en natuurlijkheid incl. duisternis.	<p>In het MER is een doorkijk gegeven naar de winningsfase. Daarbij worden drie mogelijke winningslocaties nader beschreven: alternatief 1 betreft een nieuw aan te leggen productieplatform op 7,2 km uit de kust van Schiermonnikoog. Bij de alternatieven 2 en 3 zullen 'subsea' installaties op de locaties van de boorplatforms worden aangelegd. Deze zullen door een leidingtracé worden aangesloten op het bestaande NAM winningsplatform Ameland-Westgat (alternatief 2) of op een nieuw aan te leggen productieplatform 18,8 km uit de kust van Schiermonnikoog (alternatief 3).</p> <p>Vanwege de zichtbaarheid vanaf Schiermonnikoog is een productieplatform op 7,2 km uit de kust niet wenselijk. Mocht in de winningsfase uitgekomen worden op de alternatieven 1 of 3 (een nieuw aan te leggen productieplatform), dan zullen de landschappelijke aspecten daarvan worden meegenomen in het kader van de dan benodigde omgevingsvergunning. Ter voorkoming of beperking van zichthinder richt ENGIE zich, mocht winning aan de orde zijn, primair op de alternatieven 2 en 3, waarbij aansluiting op het NAM-platform Ameland-Westgat (alternatief 2) de voorkeur heeft.</p> <p>Mocht ENGIE na één of twee</p>	geen	nee

Nota van Antwoord inzake Proefboring(en) ten noorden van Schiermonnikoog 31/05/2016

		succesvolle proefboringen tot winning willen overgaan, dan worden voor de besluitvorming hierover een nieuwe m.e.r.-procedure en opvolgende vergunningtrajecten doorlopen.		
7.2	Een permanent productieplatform op zichtbare afstand ten noorden van Schiermonnikoog bedreigt de lokale samenleving in meerdere opzichten in de kern en is daarom ongewenst. De integriteit van het gebied wordt erdoor aangetast.	Om zichthinder voor Schiermonnikoog te voorkomen of zoveel mogelijk te beperken en in lijn te blijven met het TBB, wordt – in de besluitvormingsprocedure inzake de eventuele gaswinning – ingezet op het gebruik van een ‘subsea’ installatie met een aansluiting op het NAM-platform Ameland-Westgat.	geen	nee
7.3	De keuze voor een permanent boorplatform ten noorden van Schiermonnikoog is niet verenigbaar met het natuurbeleid zoals dat door het Rijk is vastgesteld, zoals de status van Nationaal Park en Werelderfgoed. Dit wordt niet meegenomen in de belangenafweging.	Zie de reacties op de zienswijzen 1.3, 2.3 en 3.5.	geen	nee
7.4	De stapeling van verschillende ontwikkelingen die elkaar blijven opvolgen (windparken Borkum en Gemini en activiteiten rond de Eemshaven), baart zorgen. Een permanent boorplatform zou een grote stap zijn in de verdere industrialisering van de omgeving van Schiermonnikoog.	Het is op dit moment nog niet zeker dat gaswinning voor de kust van Schiermonnikoog te zijner tijd aan de orde zal zijn. Mocht dat zo zijn, dan zijn er nog belangrijke keuzen te maken, die in het door u genoemde kader relevant zijn. Zie ook de reactie op zienswijze 7.1.	geen	nee
7.5	De gesprekken tussen GDF SUEZ E&P Nederland B.V. en NAM over aansluiting van de leiding op het Ameland-Westgat platform lijken niet goed te verlopen. Verzoeken uw invloed aan te wenden om deze vlot te trekken. Overeenstemming tussen beide partijen zou voor de minister van EZ een voorwaarde moeten zijn, alvorens in te stemmen met een eventuele gaswinning.	De voorlopige gesprekken tussen GDF SUEZ resp. ENGIE en NAM zijn constructief verlopen. Alvorens tot definitieve overeenstemming te kunnen komen, dient echter de uitkomst van de proefboring(en) bekend te zijn. EZ volgt deze gesprekken nauwlettend.	geen	nee
7.6	De huidige aanname dat	Dit is juist.	geen	nee

	de door de gaswinning veroorzaakte bodemdaling geen gevolgen zal hebben voor de ecologie van de Waddenzee, dient op basis van het resultaat van de proefboring te worden geverifieerd.			
7.7	Een zorgpunt betreft het totale (bodemdalings) effect als gevolg van de diverse mijnbouwactiviteiten in en om de Waddenzee die elk een bepaalde bodemdaling veroorzaken. Dit dient als geheel gezien te worden.	De door mijnbouwactiviteiten veroorzaakte bodemdaling wordt zorgvuldig beoordeeld, zowel op projectniveau als (indien aan de orde) in cumulatie.	geen	nee
7.8	De door mijnbouw veroorzaakte bodemdaling en de effecten daarvan zijn in het verleden ernstig onderschat. Er bestaan zorgen over de gevolgen van bodemdaling voor Schiermonnikoog en haar omgeving.	In een aantal gevallen zijn de effecten van bodemdaling door mijnbouw in het verleden inderdaad onderschat. Daarbij dient sowieso onderscheid gemaakt te worden tussen het Groningengasveld (één van de grotere gasvelden ter wereld) en de Nederlandse kleine velden. Uit de in het verleden geconstateerde verschillen tussen de vooraf verwachte bodemdaling en de feitelijk opgetreden bodemdaling, is echter wel degelijk lering getrokken. Tegenwoordig wordt deze bodemdaling (binnen een bepaalde bandbreedte) en de effecten daarvan in veruit de meeste gevallen, door de betreffende experts en adviseurs goed ingeschat. Dit betreft belangrijke informatie bij de besluitvorming in de winningsfase.	geen	nee
7.9	Uw reactie in de NRD dat "indien gaswinning uit een van de kleine velden leidt tot schade aan de natuur, dit gas dan niet gewonnen zal worden", dient voor Schiermonnikoog, mede gezien de nabijheid van de kwetsbare Waddenzee, te leiden tot het besluit om het gas niet te winnen. Maak een uitzondering op het kleine velden beleid.	Ter bescherming van de Waddenzee zal een eventuele gaswinning alleen kunnen plaatsvinden binnen de randvoorwaarden zoals opgenomen in de Structuurvisie Waddenzee. Verder geschiedt de beoordeling of de eventuele gaswinning schadelijk is voor door Natura 2000 beschermde natuurwaarden, voor wat betreft de gebiedsbescherming, in het kader van de betreffende Nb-wetvergunningverlening voor de eventuele winningsfase.	geen	nee

		Om eventuele schade aan de Waddenzee te voorkomen is dus geen uitzondering nodig op het 'kleine velden'-beleid.		
7.10	Het winnen van gas uit dit veld of uit andere velden vermindert niet de netto hoeveelheid gas die uiteindelijk gewonnen kan worden. Er is meer dan genoeg gas te winnen op plekken of met methoden waardoor dat niet rechtstreeks nadelig is voor Schiermonnikoog en de natuur.	Het belang van gas uit de Nederlandse kleine velden is onder andere vastgelegd in het Energierapport 2015.	geen	nee
7.11	Een productieplatform straalt licht uit tot op grote afstand, alleen al vanwege veiligheidseisen. Dit verstoort de duisternis die essentieel is voor het oorspronkelijke landschap. Dit kan voorkomen worden door aan te sluiten op een al bestaand platform.	Bij de besluitvorming over een eventuele gaswinning zal ook gestreefd worden naar aansluiting op een bestaand productieplatform. Zie ook de reactie op zienswijze 7.1.	geen	nee
7.12	In een eventuele winningsfase is een gedegen monitoring van ecologische en morfologische impact essentieel, evenals een goede nulmeting. Ook is een goede berekening noodzakelijk van cumulatieve effecten door bodemdaling en verstoring.	Deze aspecten en de daarbij gehanteerde methodiek zullen bij de besluitvorming over een eventuele winning nadrukkelijk aan de orde komen.	geen	nee
7.13	Aangelegde infrastructuur is, na de aanleg, vaak tientallen jaren aanwezig en moet onderhouden worden. Rust- en stiltegebieden zullen hierdoor worden verstoord en de bodem van de aanwezige plaat- en geulsystemen zal worden beïnvloed.	Onderhoud zal inderdaad op gezette tijden moeten plaatsvinden. Dit komt aan de orde bij de besluitvorming over de eventuele winningsfase.	geen	nee
7.14	Er dienen geen proefboringen plaats te vinden, want een eventuele gaswinning voor de kust van Schiermonnikoog is sowieso niet wenselijk.	Nationaal gezien is het opsporen en winnen van economisch winbaar gas uit kleine velden wel degelijk wenselijk, mits mogelijk binnen alle geldende kaders van wetgeving en beleid. De implicaties van een eventuele gaswinning voor Schiermonnikoog zullen, in een mogelijk volgende besluitvormingsprocedure, nog in diverse	Nbv + Ov	nee

Nota van Antwoord inzake Proefboring(en) ten noorden van Schiermonnikoog 31/05/2016

		varianten worden beoordeeld.		
7.15	Er dient een afweging plaats te vinden omtrent nut en noodzaak van de proefboring (t.b.v. gaswinning), waarbij economische waarde en maatschappelijke kosten worden gespecificeerd.	Nut en noodzaak van de gaswinning in Nederland (inclusief het 'kleine velden'-beleid) is reeds geruime tijd vastgesteld. Ook in het kader van het Energierapport 2015 is dit geadresseerd.	geen	nee
7.16	De risico's van de gaswinning moeten goed worden geïnventariseerd en er dient een worst case opgesteld te worden van de schade die door gaswinning kan ontstaan. Er dienen adequate maatregelen genomen te worden ter voorkoming of afhandeling van schade.	In het eventuele winningsplan zal een risicoanalyse worden opgenomen. Veiligheidsaspecten spelen een zeer belangrijke rol in de besluitvorming.	geen	nee